

8. Official site of the State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 1 February 2018).
9. Eurostat official website, available at: ec.europa.eu (Accessed 1 February 2018).
10. Petrova, I.L. (2016), "Social risks of informal employment in Ukraine", *Rinok prats i ta zaynyatist naselennya*, no. 4, pp. 29–33.
11. Statistical Collection (2016), "Labor of Ukraine in 2015", SSSU, Kiev, Ukraine.
12. Statistical Collection (2017), "Labor of Ukraine in 2016", SSSU, Kiev, Ukraine.
13. Statistical Collection (2015), "Russia and the member states of the European Union. 2015", Rosstat, Moscow, Russia.
14. Statistical Collection (2008), "Statistical Yearbook of Ukraine for 2007", SSSU, Kiev, Ukraine.
15. Tsymbal, O.I. (2013), Transformation of the economic system and labor market in Ukraine: problems of harmonization of development and regulation mechanisms, *Sotsialno-trudovi vldnosini: teoriya ta praktika*, no. 2, pp. 105–109.

Стаття надійшла до редакції 21.01.18 р.

УДК: 377.014.544/005.963.1(477)

Савченко В. А.,

д-р екон. наук, професор,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
savchenko.vasyl@gmail.com

Савченко В.А.,

д-р экон. наук, проф.,
Киевский национальный экономический
университет имени Вадима Гетьмана

Savchenko V.A.,

ScD in Economics, Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

ПРОБЛЕМЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ

PROBLEMS OF REFORMING THE SYSTEM OF EDUCATION AND THE PROFESSIONAL TRAINING OF CADRES

Стаття присвячена соціально-економічним і правовим аспектам реформування системи освіти та професійної підготовки кадрів. Визначено сучасні проблеми розвитку повної загальної середньої, професійної, вищої та післядипломної освіти населення та заходи щодо їх розв'язання. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази системи освіти та професійної підготовки кадрів, її фінансування. Визначено заходи щодо подальшого функціонування освіти дорослих протягом усього їхнього життя.

Статья посвящена социально-экономическим и правовым аспектам реформирования системы образования и профессиональной подготовки кадров. Определены современные проблемы развития полного общего среднего, профессионального, высшего и последиplomного образования населения и меры по их решению. Обоснованы предложения по совершенствованию нормативно-правовой базы системы образования и профессиональной подготовки кадров, ее финансированию. Определены меры по дальнейшему функционированию образования взрослых в течение всей их жизни.

The article is devoted to socio-economic and legal aspects of reforming the system of education and professional training of cadres in Ukraine. The modern problems of development of the complete general secondary, vocational, higher and postgraduate education of the population are determined. Measures have been developed to address the identified shortcomings and to improve the education and training systems. The proposals on improving the legal and regulatory framework of the system of education and the professional training of cadres are substantiated. Based on the Law of Ukraine "On Education", it is proposed to develop the new Law of Ukraine "On Professional Education", the Law of Ukraine "On Postgraduate Education" and the Law of Ukraine "On Adult Education". The measures to solve problems with the financing of education systems and the professional training of personnel for the organizations are considered. The analysis of the state of training of the scientific personnel and the proposed measures to improve the situation in this area are carried out. Measures for the further functioning of the adult education subsystem lifelong learning are defined.

Ключові слова. Проблеми, реформування, система, освіта, підготовка, кадри, робітники, фахівці, загальна, середня, вища, післядипломна, доросле населення, закон, аспіранти.

Ключевые слова. Проблемы, реформирование, система, образование, подготовка, кадры, рабочие, специалисты, общее, среднее, высшее, последиplomное, взрослое население, закон, аспиранты.

Keywords. Problems, reforming, system, education, training, cadres, workers, specialists, general, secondary, higher, postgraduate, adult population, law, post-graduate.

Вступ. Одним з ключових напрямів забезпечення виходу економіки України зі стану стагнації та забезпечення економічного зростання є реформування системи освіти та професійної підготовки кадрів. Початком цього процесу стало прийняття Закону України «Про освіту», внесення змін і доповнень до чинного Закону України «Про вищу освіту». Продовженням реформуванням зазначеної системи повинне бути очікуване прийняття нового Закону України «Про професійну освіту» та інших законодавчих і нормативних актів. Між тим соціальні партнери приділяють ще недостатню увагу проблемам реформування системи освіти та професійної підготовки кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом цим проблемам присвятили дослідження І. Каленюк, О. Левченко, М. Мартиненко, В. Новіков, Н. Ничкало, В. Радкевич та ін. Однак багато питань щодо реформування системи освіти та професійної підготовки кадрів досить залишаються ще нерозв'язаними, зокрема підвищення ефективності професійної, вищої та післядипломної освіти в умовах становлення економіки знань.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування ролі держави та інших соціальних партнерів у здійсненні реформування системи освіти та професійної підготовки кадрів з метою забезпечення якісної освіти випускників закладів освіти, гідної праці найманих працівників, створення сприятливих для безперервного навчання населення впродовж життя.

Результати дослідження. Трансформація суспільства на ринкових засадах, формування економіки знань потребують нової концепції загальної, професійної, вищої та післядипломної освіти, переосмислення їх ролі, форм організації

та фінансування. Зміни в системі освіти мають стати вирішальним чинником запровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки. При цьому результативність розвитку освіти залежить насамперед від ефективної адаптації цієї галузі до ринкових перетворень [1, с. 182].

Однак адаптація загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти до ринкових умов проходить досить складно. До основних проблем національної системи освіти належать недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці [2, с. 11–13].

Це пов'язано з тривалою економічною кризою в Україні у 1990–1999 рр., глибоким спадом обсягів виробництва в 2009 р., економічною кризою 2013–2014 рр., неналежним бюджетним фінансуванням освіти, науки та соціально-культурної сфери, вибором випускниками шкіл та їхніми батьками «модних» кон'юнктурних професій на ринку освітніх послуг, які не користуються попитом на ринку праці, з недостатньою зацікавленістю роботодавців у здійсненні якісної підготовки кадрів. Усе це зумовило наявність безробіття серед різних груп молоді, зокрема серед випускників шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів [1, с. 183].

Випуск кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах України зменшився з 449,9 тис. осіб у 1985 р. до 266,8 тис. осіб у 2000 р. Лише в 2000–2006 рр. спостерігалось деяке збільшення цього показника [1, с. 183]. Потім за даними Державної служби статистики України знову мало місце зменшення випуску кваліфікованих робітників, який у 2015 р. становив лише 165,0 тис. осіб, а в 2016 р. — 152,8 тис. осіб, тобто скоротився майже утричі порівняно з 1985 р. [3, с. 11].

Дещо суперечлива картина спостерігається у сфері підготовки фахівців. Наприклад, випуск фахівців у вищих навчальних закладах I і II рівнів акредитації в Україні скоротився з 236,9 тис. осіб у 1985 р. до 79,1 тис. осіб у 2015 р., або в 3 рази. Незначне збільшення обсягів цього показника за даними Державної служби статистики України у 2002–2003 рр. було перервано його істотним зменшенням останніми роками. Цей процес продовжився і у 2016 р., в якому зазначений показник становив лише 73,4 тис. осіб [4, с. 7].

Водночас зазначене зменшення підготовки молодших спеціалістів було компенсовано за рахунок істотного розширення обсягів підготовки спеціалістів і магістрів у вищих III–IV рівнів акредитації. Так, за даними Державної служби статистики України випуск фахівців у цих навчальних закладах в Україні зріс з 150,6 тис. осіб у 1985 р. до 405,4 тис. осіб у 2015 р., або у 2,7 разу [4, с. 7]. У зв'язку зі змінами під час розробки статистичних спостережень у 2004 р. було зафіксовано зменшення випуску фахівців вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Починаючи з 2004 р. цей показник передбачав лише випуск фахівців (без тих, хто закінчив відповідний цикл навчання, зокрема бакалаврат, і продовжував навчання з метою здобуття більш високого освітньо-кваліфікаційного рівня).

У подальшому випуск фахівців вищих навчальних закладів II–IV рівнів акредитації зростав до 2011 р. Це відбувалося завдяки збільшенню обсягів прийому студентів у зазначені навчальні заклади. З 2011 р. спостерігається стійка тенденція до зменшення випуску студентів вищів II–IV рівнів акредитації. Так, за даними Державної служби статистики у 2016 р. зазначений показник уже дорівнював 374,0 тис. осіб [4, с. 7].

Водночас порівняно з 1985 р. у кілька разів скоротилася чисельність працівників, які підвищували свій рівень кваліфікації у післядипломних навчальних закладах. Це була одна з причин, що негативно позначилася на рівні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств як на національному, так і світовому ринках. Така ситуація зумовлена кількісною та якісною незбалансованістю між прийняттям, випусками робітників і фахівців і попитом на них регіональних ринків праці. У нових соціально-економічних умовах для реалізації передбачених реформ у сфері економіки навчальні заклади мають адекватно переорієнтуватися щодо змісту, якості та напрямів підготовки кадрів [1, с. 183].

В Україні протягом останніх років спостерігається стійка тенденція щодо зменшення чисельності студентів вищих навчальних закладів і учнів профтехучилищ з розрахунку на 10 тис. наявного населення. Так, за даними Державної служби статистики України у 2015/16 навчальному році чисельність студентів вищих навчальних закладів – II рівнів акредитації з розрахунку на 10 тис. наявного населення становила 54 особи, а чисельність студентів навчальних закладів II–IV рівнів акредитації — 322 особи [4, с. 7]. Водночас чисельність учнів професійно-технічних навчальних закладах у розрахунку на 10 тис. населення становила лише 67 осіб [3, с. 11]. Співвідношення чисельності студентів вищих навчальних закладів – IV рівнів акредитації до чисельності учнів, слухачів ПТНЗ в Україні у 2015/16 навчальному році дорівнювало 5,6.

Найближчим часом негативно впливатиме на чисельність студентів закладів вищої освіти з розрахунку на 10 тис. населення кризова демографічна ситуація в Україні, посилення конкуренції на світовому ринку освітніх послуг та ін. вони зумовлять зменшення кількості випускників загальних середніх шкіл, можуть посилити їх відтік на навчання до вищих закладів освіти країн з розвинутою ринковою економікою. У той же час збереження підготовки робітничих кадрів у професійних навчальних закладах має спричинити подолання економічної кризи та забезпечення економічного зростання.

Наявність негативних тенденцій у сфері функціонування сучасної освіти та професійної підготовки кадрів обумовлюють актуальність реформування цієї системи, суттєвого збільшення витрат коштів на формування людських ресурсів з метою підвищення їх якості та забезпечення на цій основі конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Важливим кроком на цьому шляху стало прийняття Закону України «Про освіту» у 2017 році. Цим Законом встановлено, що держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше 7 % валового внутрішнього продукту [5, с.17].

Одним з основних напрямів реформування системи освіти є підвищення якості загальної середньої освіти. Законом України «Про освіту» визначено три рівні освіти загальною тривалістю 12 років. На теперішній час багато країн світу, на відміну від України, успішно впровадили середню освіту з такою тривалістю. Серед причин, що гальмували перехід вітчизняної школи на 12-річну школу, слід виділити відсутність для цього достатніх коштів, належної навчально-матеріальної бази, необхідної кількості спеціально підготовлених кваліфікованих педагогічних кадрів тощо.

Тому за належного фінансування галузі освіти в Україні є можливість не тільки вирішити зазначену проблему, а й створити сприятливі умови учням шкіл для здобуття профільної середньої освіти за академічним і профільним

спрямуванням. Академічне спрямування учнів 10-12-х класів на основі поглибленого вивчення окремих предметів з урахуванням здібностей, освітніх потреб та інтересів здобувачів середньої освіти має забезпечити для них сприятливі умови щодо продовження повноцінного навчання у вищих закладах освіти.

Водночас Законом України «Про освіту» передбачено, що професійне спрямування учнів 10–12-х класів орієнтоване на ринок праці на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб учнів [5, с. 11]. Це дозволить покращити якісний склад контингенту учнів професійних навчальних закладів і відповідним чином забезпечити в них підготовку кваліфікованих робітничих кадрів для підприємств. При цьому здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не повинне обмежувати можливості випускників загальної середньої школи на одержання освіти у вищих навчальних закладах.

Реформування професійно-технічної освіти вимагає прийняття на основі прийнятого Закону України «Про освіту» розробку та затвердження Закону України «Про професійну освіту». Чинний Закон України «Про професійно-технічну освіту», що був прийнятий в 1998 році, вже не відповідає реаліям ринкової економіки, не створює належних умов для посилення заінтересованості соціальних партнерів щодо підвищення якості підготовки кваліфікованих робітничих кадрів.

На теперішній час встановлені такі рівні професійної (професійно-технічної) освіти: перший (початковий) рівень професійної освіти; другий (базовий) рівень професійної освіти; третій (вищий) рівень професійної освіти. Законом України «Про освіту» визначено, що на першому (початковому) рівні професійної освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають другому рівню Національної рамки кваліфікацій [5, с. 11].

Цим же Законом також встановлено, що на другому (базовому) рівні професійної освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають третьому рівню Національної рамки кваліфікацій, а на третьому (вищому) рівні професійної освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають четвертому рівню Національної рамки кваліфікацій [5, с. 11].

Для професійної освіти суттєвою проблемою, яка перешкоджає її подальшому розвитку, залишається низький статус робітничих професій у суспільстві, особливо серед випускників шкіл. Так, питома вага випускників 9-х класів, які продовжують навчання на перших курсах професійно-технічних навчальних закладах у групах, що дають після закінчення ПТНЗ загальну середню освіту, має виражену тенденцію до зниження.

Певним чином подолати негативний вплив цього чинника можна завдяки створення ефективної системи профорієнтації молоді на робітничі професії, на які є попит на ринку праці, забезпечення індивідуального підходу до надання профорієнтаційних послуг учням шкіл. Однак при здійсненні цієї роботи необхідно враховувати ті обставини, що формування економіки знань, подальша інтелектуалізація праці вимагатиме посилення ролі вищої освіти і відповідно більшої інтеграції професійної освіти з вищою.

Ускладнює підготовку кваліфікованих робітників фізично та матеріально застаріла навчально-матеріальна база ПТНЗ, недостатня кількість сучасних підруч-

ників і навчальних посібників, навчання учнів переважно за монопрофесіями. В той же час інноваційні підприємства потребують усе більше універсальних робітників. Тому підготовка робітників з інтегрованих (укрупнених) професій порівняно з монопрофесіями економічно рентабельніша. В. Радкевич вважає, що опанування цих професій дає змогу дістати широкий спектр кваліфікацій, професійних компетентностей і, як наслідок, зростає рівень професійної мобільності та адаптації персоналу підприємств до нових умов діяльності [6, с. 12].

Розв'язання вказаних проблем вимагає значного покращення фінансування закладів професійної освіти. Разом з тим здійснення перерозподілу повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами щодо функціонування професійної освіти негативно вплинуло на стан фінансування її навчальних закладів, обумовило зменшення кількості цих закладів освіти.

Так, у результаті передачі значної кількості професійно-технічних навчальних закладів органам місцевого самоврядування їх фінансування з 2016 року почалося здійснюватися за рахунок місцевих бюджетів, що суттєво погіршило їх фінансовий стан. З метою покращення фінансування закладів професійної освіти Законом України «Про освіту» визначено їх фінансування за рахунок коштів державного бюджету, в тому числі шляхом надання відповідних освітніх субвенцій, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством [5, с. 17]. Крім того, в проекті Закону України «Про професійну освіту» доцільно передбачити сприятливі умови для створення дієвого організаційно-економічного механізму стимулювання соціальних партнерів щодо підготовки робітничих кадрів у професійних закладах освіти.

Посиленню інтеграції професійної освіти з вищою сприятиме запровадження фахової передвищої освіти. Згідно Закону України «Про освіту» фахова передвища освіта здобувається на основі повної або базової середньої освіти. Її здобуття на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту. Система фахової передвищої освіти передбачає здобуття кваліфікацій, що відповідають п'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій [5, с. 11].

Запровадження цим Законом фахової передвищої освіти обумовило збільшення кількості рівнів Національної рамки кваліфікацій з десяти до одинадцяти. Прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про освіту» встановлено, що особи, які розпочали навчання за програмою підготовки молодшого спеціаліста до 2019 року включно, у разі успішного завершення навчання отримують диплом молодшого спеціаліста, який прирівнюється до диплома молодшого бакалавра. Особи, які розпочнуть навчання за програмою підготовки молодшого спеціаліста, починаючи з 2020 року, у разі успішного завершення навчання отримають диплом молодшого спеціаліста, що засвідчуватиме здобуття кваліфікації фахової передвищої освіти [5, с. 18].

Прийняття Закону України «Про освіту» призвело до певних змін і доповнень до Закону України «Про вищу освіту», що був прийнятий у 2014 році. Це, насамперед, стосується рівнів вищої освіти. Так, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» у редакції 2014 року початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти відповідав п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки

кваліфікацій, то тепер за поточною редакцією Закону України «Про вищу освіту» — шостому рівню [7].

Стосовно першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, то зараз він відповідає не шостому, а сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій. Водночас другий (магістерський) рівень вищої освіти, відповідає уже восьмому, а не сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій. Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти відповідає дев'ятому, а не восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій. Науковий рівень вищої освіти тепер відповідає десятому, а не дев'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Гострою проблемою функціонування вищих навчальних закладів в Україні залишається їх недостатнє фінансування, що в свою чергу негативно позначається на рівні їх навчально-матеріальної бази, упровадженні активних інноваційних методів навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, забезпеченості кваліфікованими науково-педагогічними працівниками і якості підготовки фахівців з вищою освітою.

Відповідно до чинного законодавства, фінансування вищих навчальних закладів державної власності здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковано виші, відповідно до державного замовлення на підготовку кадрів. Діяльність навчальних закладів, що фінансуються за рахунок державного бюджету, може проводитись із залученням додаткових джерел фінансування, з-поміж яких важливу роль мають відігравати кошти, отримані від реалізації наукових розробок. Залучені позабюджетні кошти спрямовуються на виконання статутної діяльності вишу.

Фінансування діяльності комунального вищого навчального закладу здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів органом виконавчої влади, якому підпорядкований цей навчальний заклад. Фінансування роботи вишу іншої форми власності проводиться його засновником. Разом з тим на теперішній час цих коштів недостатньо для повноцінного функціонування вищої школи.

З метою покращення стану фінансування закладам вищої освіти дозволено відповідно до свого статусу надавати громадянам і юридичним особам платні послуги у сфері освіти й пов'язаних з нею інших сферах діяльності, якщо це не заважає його основній діяльності. Види, умови та обсяги надання платних послуг державним навчальним закладом підлягають ліцензуванню й контролю. Але можливості збільшення обсягів фінансування за рахунок надання громадянам платних послуг обмежені зараз низькою платоспроможністю населення України, посиленням конкуренції на світовому ринку освітніх послуг.

Збільшення обсягів фінансування закладів вищої освіти за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів має сприяти не тільки оновленню навчально-методичного забезпечення навчального процесу і матеріально-технічної бази навчальних закладів, а й покращенню наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, притоку молоді на посади науково-педагогічних працівників.

Однак досить низький рівень заробітної плати науково-педагогічних працівників вишів, стипендій аспірантів негативно впливає на престиж і привабливість професій науково-педагогічних працівників, підготовку наукових кадрів. За даними Державної служби статистики в Україні у 2016 році порівняно з 2010 роком прийом в аспірантуру зменшився на 36 %. З випущених у 2016 році аспірантів лише 25,5 % захистили дисертації [8, с. 4]. При цьому з багатьох наукових спеці-

альностей при прийомі в аспірантуру практично відсутній конкурс. Гальмування притоку молоді на посади науково-педагогічних працівників негативно впливає на якість підготовки фахівців з вищою освітою, знижує конкурентоспроможність вітчизняних закладів вищої освіти на світовому ринку освітніх послуг.

Законом України «Про освіту» передбачений подальший розвиток освіти дорослого населення впродовж життя. Цим Законом визначені такі складники освіти дорослих: післядипломна освіта; професійне навчання працівників; курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації; безперервний професійний розвиток; будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою [5, с. 11].

Відповідно до цього Закону післядипломна освіта включає: спеціалізацію — профільну спеціалізовану підготовку з метою набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності; перепідготовку — освіту дорослих, спрямовану на професійне навчання з метою оволодіння іншою (іншими) професією (професіями); підвищення кваліфікації — набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань; стажування — набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань [5, с. 11].

До проблем, що ускладнюють функціонування закладів післядипломної освіти, необхідно віднести відсутність до теперішнього часу Закону України «Про післядипломну освіту». Це негативно позначається на професійному розвитку дорослого зайнятого населення. Зазначений Закон має забезпечити права дорослих громадян на післядипломну освіту і визначити державну політику у сфері післядипломної освіти, встановити правові, організаційні, регуляторні, фінансові та інші засади функціонування системи післядипломної освіти. Він має визначити систему післядипломної освіти, організацію навчально-виховного процесу, наукову та навчально-методичну діяльність закладів післядипломної освіти, фінансово-економічні відносини в системі післядипломної освіти [1, с. 364].

Роль держави в організації підвищення кваліфікації та перепідготовки керівників і фахівців має бути спрямованою на забезпечення у післядипломних закладах освіти зв'язку навчання з процесами запроваджень інновацій, ринкових перетворень, структурною перебудовою економіки. післядипломна освіта має орієнтуватися на перспективні сфери трудової діяльності відповідно до попиту ринку праці, забезпечувати дотримання вимог професійних та освітніх стандартів [1, с. 364].

В Україні ще нема закону про освіту дорослих. Між тим становлення економіки знань, запровадження безперервного навчання впродовж життя, старіння населення підвищують вимоги до самоосвіти громадян. З цією метою державними органами, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян, самими громадянами створюються відкриті та народні університети, «університети третього віку» для людей поважного віку, лекторії, бібліотеки, центри, клуби, теле-, радіонавчальні програми тощо. Самоосвіта громадян стає важливою складовою освіти дорослих [1, с. 212].

Тому заслуговує на увагу позитивний досвід країн, де успішно функціонує законодавство у даній сфері, зокрема Німеччини. Так, Законом Нижньої Саксонії про освіту дорослих визначено, що освіта для дорослих — самостійна, рів-

ноправна частина народної освіти. Вона охоплює загальну, політичну, культурну та професійну освіту. Її завданням є консультації з питань освіти, а також проведення заходів для зміцнення особистості, організації переходу від загальної до професійної освіти і продовження або відновлення організованого навчання [9, с. 100–105]. Прийняття Закону України «Про освіту дорослих» має суттєво покращити стан справ у зазначеній сфері.

Висновки. Система освіти та професійної підготовки кадрів в Україні потребує суттєвого реформування, тому що її адаптація до сучасних ринкових умов відбувається повільно та складно. Недостатнє фінансування системи освіти та професійної підготовки обумовлює зниження якості підготовки кадрів, рівня професійного розвитку персоналу організацій, що негативно впливає на ефективність використання людського капіталу, знижує конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Вдосконалення чинної правової та нормативної бази системи освіти та професійної підготовки мають сприяти усуненню цих недоліків та підвищенню ефективності функціонуванню цієї системи.

Література

1. Савченко В. А. Розвиток персоналу : підручник / В. А. Савченко. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2015. — 505, [7] с.
2. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 р. № 344/2013 // Урядовий кур'єр. — 2013. — № 117. — С. 11–13.
3. Статистичний бюлетень «Продовження навчання та здобуття професій». Архів. 2016 рік. / Державна служба статистики України. — К., 2017. — 26 с.
4. Статистичний бюлетень «Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України». Архів. 2016 рік / Державна служба статистики України. — К., 2017. — 204 с.
5. Закон України «Про освіту» // Голос України. — 2017. — № 178–179. — С. 10–22.
6. Радкевич В. Підприємства дедалі більше потребують універсальних робітників / В. Радкевич // Урядовий кур'єр. — 2012. — № 200. — С. 12.
7. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу : // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
8. Статистичний бюлетень «Підготовка наукових кадрів». Архів. 2016 рік. / Державна служба статистики України. — К., 2017. — 42 с.
9. Освіта дорослих в Україні через призму європейського досвіду : зб. матеріалів // Проект «Поліпшення якості життя в Україні через розвиток освіти дорослих та навчання протягом життя». — К., 2011. — 117 с.

References

1. Savchenko V. A. Staff development: a textbook / V.A Savchenko. — 2nd form, processing. and add. — K. : KNEU, 2015 — 505, [7] p.
2. Decree of the President of Ukraine "On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021" dated June 25, 2013 No. 344/2013 // Uryadovy Courier. — 2013. — No. 117. — P. 11–13.
3. Statistical Bulletin "Continuation of study and occupation". Archive. 2016 year // State Statistics Service of Ukraine. — K., 2017. — 26 p.

4. Statistical bulletin "Basic indicators of activity of higher educational institutions of Ukraine". Archive. 2016 year // State Statistics Service of Ukraine. — K., 2017. — 204 p.
5. Law of Ukraine "On Education" // Holos Ukrayiny. — 2017. — № 178–179. — P. 10–22.
6. Radkevich V. Businesses are increasingly in need of universal workers / V. Radkevich // Uryadovy Courier. — 2012. — No. 200. — P. 12.
7. Law of Ukraine "On Higher Education" [Electronic resource]. Access mode: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
8. Statistical bulletin "Training of scientific personnel". Archive. 2016 year // State Statistics Service of Ukraine. — K., 2017. — 42 p.
9. Education of adults in Ukraine through the prism of European experience: materials // Project "Improving the quality of life in Ukraine through the development of adult education and lifelong learning". — K., 2011. — 117 p.

УДК 364.45

Барабаш Ю.Ю.,
науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут праці і зайнятості
населення Мінсоцполітики та НАН України
yulia_b84@ukr.net
Барабаш Ю.Ю.,
научный сотрудник,
Научно-исследовательский институт труда и занятости
населения Минсоцполитики и НАН Украины
Barabash Y.Y.,
Researcher,
The scientific research institute of labor and employment
of the population of the Ministry of social policy of Ukraine
and National academy of science of Ukraine

**ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ІНТЕРНАТНИХ
УСТАНОВАХ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА КРАЩІ СВІТОВІ ПРАКТИКИ**

**ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ОБСЛУЖИВАНИЯ В ИНТЕРНАТНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ РЕАЛИИ
И ЛУЧШИЕ МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ**

**WAYS OF OPTIMIZATION OF SERVICE IN INTEGRATED
INSTITUTIONS: NATIONAL REALITIES
AND THE BEST WORLD PRACTICES**

У статті розглянуто аналіз показників задоволеності отримувачів соціальних послуг в інтернатних установах на базі дослідження та проведено короткий аналіз міжнародного досвіду переходу від стаціонарного типу обслуговування до інших форм і методів надання послуг.